

■ Themagh Johanna és két fia, Sándor és Tivadar 1874-ben

nos és a felsőfugödi Szabó Katalin (1802–1862) 1827. június 11-én házasodtak össze, két gyermekükről van adat, a fiú ugyancsak János volt (1830–1874), a leány Erzsébet. A családi emlékezet szerint az alig felnőtt János részt vett az 1848–1849. évi szabadságharcban és emiatt hosszú börtönbüntetésre ítélték, ezért házasodott későn.⁴

A családnevét már Gánóczy formában író 30 éves János Kassán, 1860. október 22-én vette feleségül a szepességi, gnézdai születésű Themagh (Themäck, Themaik, Demáky) Johannát, aki Themagh Márton és Oberle Mária Anna ötödik leánygyermekéként, 1830. március 11-én született.⁵ Ebből a házasságból három fiúgyermek született: Gyula Sándor (1861. szeptember 10.), Tivadar (1863. szeptember 5.) és János (1866. május 29.–1869. december 26.), akik az anyai ág erős katolicizmusa miatt a

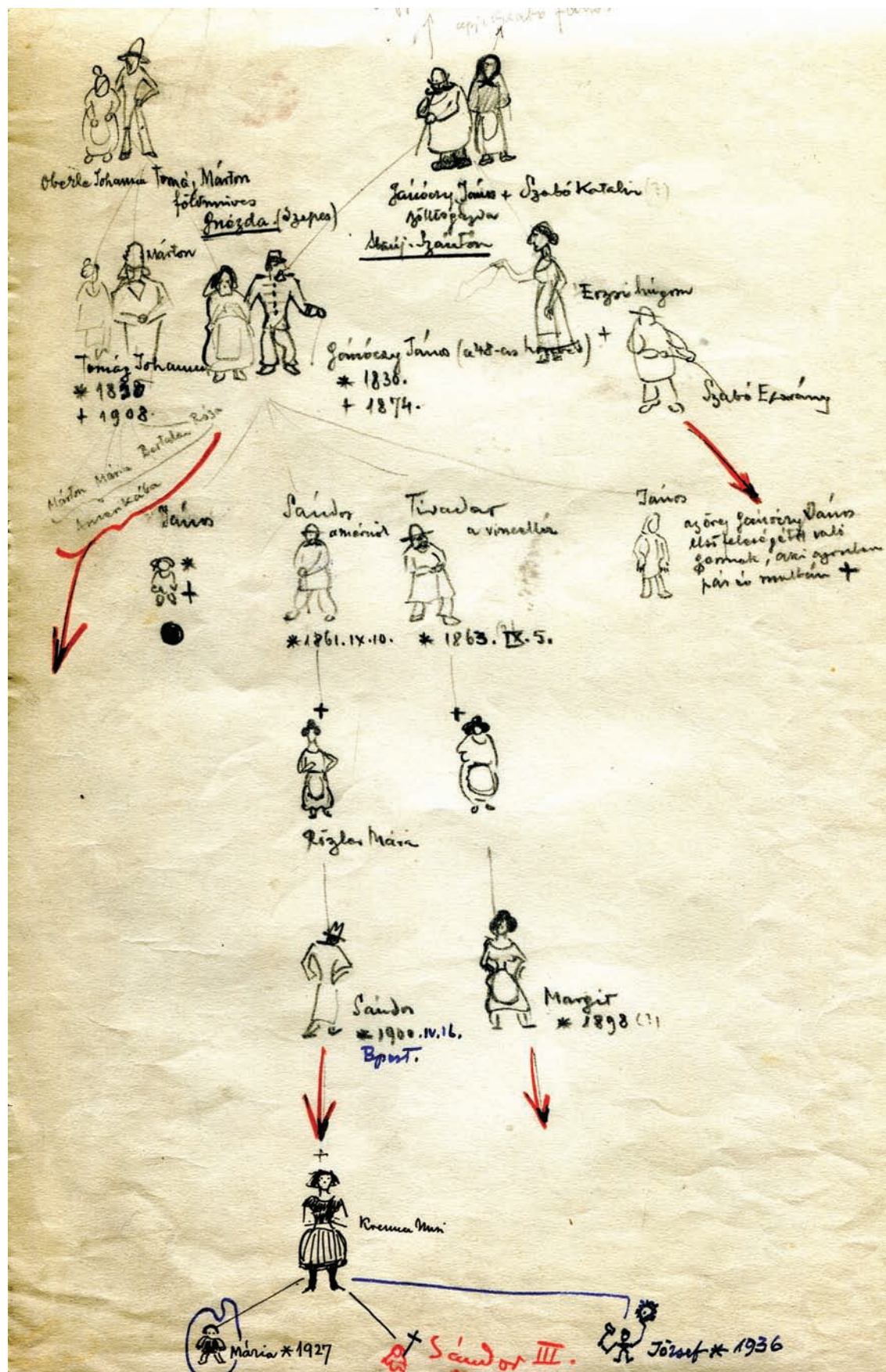
■ A félszeg Gánóczy Sándor 1898 szeptemberében megkéri Rössler Mária kezét...

■ ... aki igent mondott!

⁴ 1858. évi munkába állásáról: SZÉKELY, 2011.

⁵ Themagh Márton és Oberle Anna Mária ismert gyermekei voltak: Mária (*1815), Viktória (*1817), Mária (*1820), Katalin (*1827), Johanna (*1830), Terézia (*1832) és végül egy fiú, János (*1836). Forrás: www.familysearch.org, Gnézdai római katolikus születési anyakönyvek. Az esküvőjükre: Kassa, római katolikus házassági anyakönyvek, 1843–1886. 494. 167. szám alatt. (www.familysearch.org)

■ Gánóczy Sándor (1900–1977) által rajzolt családfa

szokástól eltérően nem az apa, hanem az anya vallását követték.

Gánóczy János úgy került a házassági anyakönyvbe mint „revisor ad direct. policiae”, a gyermekei születésekor mint „revisor policiae”, „hajdo civil. vigil. mag.”, „revisor”, Sándor fia esküvőjekor pedig mint „városi fogyasztási hivatalnok” szerepelt a házassági anyakönyvi kivonatban. Gánóczy Sándor 72 éves korában (1933) írt visszaemlékezése szerint édesapja a Kassa város szeszfogyasztását becsülő társaság alkalmazottja volt, revizor, saját szavaival „szemlész”, de a környékbeli csak „brankár”-nak, vámosnak nevezték, és a Kálvária utca 13. szám alatti vámház (az utca utolsó háza) volt a lakásuk. Gánóczy Sándor is itt élt az érettségit követően még egy évig.⁶

Gánóczy Sándor 1898. szeptember 24-én Budapesten a II. kerületben vette feleségül Rössler Mária Vilmát (1871–1945). A Rössler család csehországi (szudétánémet) gyökerekkel rendelkezett, egy ideig Sopronban éltek, majd Budapestre költöztek. A család ősei között földművesek, közsőrűsök, cserzővargák voltak, a családi hagyomány szerint utoljára az örökösök egy fűrészmalommal bírtak, amelyet eladtak. Az ifjú Rössler Anton „lejött a hegyekből”, pénzét gyarmatáru-kereskedelemben fektette, de nem túl nagy sikerrel.

Rössler Antal (1843–1917) és Slauka Vilma (1835–1888) házasságából három gyermek született, Pál, Mária és Ottó Emil, utóbbi az I. világháború elején hősi halált halt a fronton. Rössler Pál (*1869 Budapest) 1891-től dolgozott a kataszteri felmérés munkálatainál (a háromszögelésnél), minden bizonnyal az ő révén ismerkedett meg Gánóczy a későbbi feleségével. Pál is napidíjasként kezdte, majd felmérési növendék (1893), mérnöksegéd (1894), kataszteri mérnök (1901), háromszö-

gelési mérnök (1907) lett, végül 1907-ben ideiglenes nyugállományba helyezték. 1934 körül halt meg, mert ekkor Ottó és Emil nevű árvái számára 3 évre nevelési járulékot állapítottak meg. A megözvegyült Rössler Antal ismét megnősült 1906-ban Budapesten, az ugyancsak csehországi származású Langhaus Máriát vette feleségül. A házasság egyik tanúja Gánóczy Sándor volt.

Gánóczy Sándornak egyetlen gyermeke született, János Antal Sándor (1900. április 16.–1977. március 30.), aki a Pénzverőben dolgozott, ahol kifejlesztette a hulladékból arany- és ezüstkiválasztás üzemi eljárását. Felesége Tardos Krenner Viktor festőművész lánya, Krenner Amália volt (1898–1974). Három gyermekük született: Mária (*1927, Breznay József felesége lett), Sándor (*1928) és József (*1936). Az unokák mellett Mária és József gyermekei és unokái viszik tovább Gánóczy Sándor családi emlékezetét.

A téma kutatása során a szabadságharc, az abszolutizmus és a kiegyezés időszakából Gánóczy Flórisra és Gánóczy Józsefre vonatkozó adatok is előkerültek, azonban sem a családi emlékezet, sem a szakirodalmi adatok nem kapcsolják ezeket a személyeket a családhoz. A földadó-kataszteri munkálatokban előforduló Gánóczy földadó becslőbiztos (Vácgödöllői kerületi 4. járás) és Gánóczy felmérési felügyelő (Raks Vas vármegyei kisközség kataszteri térképének másolata, 1857) sem köthető a családhoz.⁷

Tanulmányok, munkakezdés

Gánóczy Sándor a német, magyar és szlovák ajkú, tehát soknyelvű Kassán nőtt fel, apját édesanyjával együtt segítette a foglalkozásában (a vámot fizetni nem tudóktól, álta-

⁶ *Nagyapa emlékei.* Gánóczy Sándor visszaemlékezése gyermekkorára 1933-ban (kézirat a Gánóczy család tulajdonában). A befejezetlenül maradt kézirat elsősorban édesapja haláláról akart megemlékezni, de inkább a lakóházukat, annak környékét és a vámszedési szokásokat írja le, valamint hogy gyermekkorától nagy könyvbarát volt, sokat olvasott. E feljegyzés szerint édesapja még élt 1874-ben, BENDEFY, 1961. szerint 1873-ban halt meg.

⁷ HORVÁTH M. FERENC–PINTÉR TAMÁS: *Késő maradékainknak tétessen jegyzésben! Írásos emlékek Vác város múltjából, 1074–1990.* Vác, 1996. 453. MUZSNAI LÁSZLÓNÉ: *Kézírtas térképek a területi állami levéltárakban. XIX. Vas Megyei Levéltár.* Bp., 1968. Urbéri térképek, U 545. 2015.

lában magyar és szlovák fakitermelőktől a zálog beszedése és annak kiváltása volt a feladatuk), így korán több nyelv ismeretére is szert tett. Középiskolai tanulmányait a helyi főreáltanodában 1879-ben érettségivel fejezte be (ide járt Tivadar öccse is).⁸

Az 1879/1880. tanév két félévében a budapesti tudományegyetem „bölcészeti szakosztályára” járt mint rendkívüli hallgató, ezt a leckeönyvével igazolta a kataszteri felméréshez belépése alkalmával. A rendkívüli hallgató nem volt az egyetem rendes polgára, de ő is az egyetemi fegyelmi szabályok hatálya alá tartozott. Nem iktatták be egyetemi polgárnak, így annak jogait nem élvezhette, csak beiratkozott, tandíjat fizetett és tandíjmentességet nem kapott. A legalább 16 éves személynek megfelelő képzettség és szellemi képesség birtokában kellett lennie az előadások hallgatásához. Az így eltöltött félévek nem számítottak a rendes tanidőbe, vagyis a pályavégzettséghez, szigorlatra, államvizsgára bocsátáshoz nem vették figyelembe. Külföldön eltöltött rendkívüli hallgatói féléveket a kar elismerhetett, amelyről javaslata alapján a vallás- és közoktatásügyi miniszter határozott.⁹

Gyenge fizikuma miatt, amely egyetemi tanulmányainak is véget vetett, a katonai szolgálat alól is mentesítették az ifjút. Gánóczy hazatért a szülői házba és munkába állt. 1880. augusztus 18-tól október 18-ig a kassai pénzügyigazgatóságnál, majd másnapról 1881. január 15-ig a kassai távírdaigazgatóságnál volt napidíjas. 1881. január 16-tól az év végéig a szülői háznál volt, vagyis nem volt munkája, 1882. január 1-jétől április 18-ig Szmrecsányi László állami közjegyzőnél volt alkalmazásban.¹⁰

Szolgálati beosztások

Gánóczy Sándor az élete végén papírra vetett, irodalmi stílusú „kutyahistóriáiban” a ka-

taszteri felmérésnél töltött szolgálatának kezdeti éveiről is megemlékezett:

„1882. évben hosszas folyamodványozások után végül reám mosolygott a szerencse, egyik kérvényemnek sikere lett, amennyiben a m. kir. pénzügyminisztérium egy forint ötven krajcár napidíjjal műszaki díjnoknak felvett az országos, akkor még kataszteri felméréshez és utasított, miszerint szolgálattételre a m. kir. 1. sz. felmérési felügyelőségnél Mezőtúron záros határidőn belül jelentkezzem.

Egyrészt örültem, hogy végre valami álláshoz jutottam, másrészt bánkódtam, hogy édesanyámat, szülővárosomat, szokott környezetemet ott kell hagynom, de éreztem, hogy e kinevezéssel az élet kapuja nyílik meg előttem és nekem mennem kell, ha magam embere akarok lenni.

A meghatározott időben jelentkeztem új helyemen a főnökömnél. Meglehetősen nyápic legény lehettem, mivel a felügyelőm,

■ Gánóczy Sándor 1890-ben (Mai és társa felvétele). E kép szolgálhatott alapul a szakirodalomban megjelent, Basilides Sándor által készített rajznak

⁸ Szolgálati törzslapja szerint tökéletesen beszélt és írt magyarul, elég jól beszélt németül és szlovákul, elég jól írt németül. MNL OL, S 92 Országos Földméréstani Intézet, Régi szolgálati és minősítési táblázatok (= S 92), G, H nevéek, No. 25/3. 33.

⁹ Ezúton köszönöm dr. Varga Júlia, az ELTE Levéltára igazgatójának szívességét, aki Gánóczy Sándor tanulmányainak az egyetem nyomtatott évkönyveiben utánanézett, és aki a rendkívüli hallgató mibenlétéről nekem alapos tájékoztatást is nyújtott.

¹⁰ MNL OL, S 92. No. 25/3. 33.

Traupmann¹¹ jelentkezésem után azt az ajánlatot tette a felügyelőség többi tisztviselőjének, hogy közösen vele jó nagy összegben biztosítsák életemet, az első rátát még csak meg kell fizetniök, a másodikat azonban már biztosan nem, mert akkorára már én Ábrahám kebelébe térek nyugovóra és ilyen formán kevés pénz után nagy csomó üti majd a markukat. ...

Nyári működésem első színhelye Szentes volt, ahol Berczeli István¹² mérnöknek lettem beosztva. Feladatunk a város határának leg-távolibb része felmérését képezte. A Külső és Belső Ecseri puszták, Királyháza egy része oly távol esett a várostól, hogy reggel kocsi-val öt óra után elindulva hazulról csak hét órára értünk célunkhoz, este pedig kilenc-tíz óra vetett lakásunkra. Ez a körülmény szükségessé tette, hogy kint a tanyákon keressünk magunknak lakást és onnan végezzük el munkánkat. ... Azután onnan Fábiánsebestyénre kerültem, késő ősszel meg Csongrád alatt láncoltam a városi földeket.

1883. év késő őszén kerültem Egerbe és meglaktam ezt az akkoriban oly víg várost egész 1894 tavaszáig, amikor a 2. felügyelőséghez lettem áthelyezve. ... [1884-ben] Poroszlót, ezt a nagy módos Tisza menti községet mértük Berczelivel.¹³

Gánóczy Sándor szolgálati helyeiről és beosztásairól legpontosabban a szolgálati törzslapja tájékoztat, de *Magyarország tiszti cím- és névtára*, a *Pesti Hírlap*, a *Budapesti Hírlap*, a *Pénzügyi Közlöny* ugyancsak adalékokat szolgáltat.¹⁴

Gánóczy 1882. március 30-án került az 1. felmérési felügyelőséghez (Eger) ideiglenes mű-

■ Gánóczy Sándor arcképes vasúti igazolványa 1912-ből

szaki díjnokként, 1,50 Ftapidíjjal. 1883. március 29-től felmérési növendékként véglegesítették, aznap letette első esküjét is, éves illetménye 400 Ft segélydíjból és 240 Ft munkaátalányból állt. 1886. május 1-jétől mérnöksegéd 500 Ft fizetéssel és 300 Ft munkaátalánnyal,¹⁵ három év múlva, 1889. május 1-jétől segédmérnök (500 Ft illetmény, 400 Ft munkaátalány), 1893. április 1-jétől pedig mérnöksegéd (600 Ft illetmény, 180 Ft lakpénz, 300 Ft munkaátalány). Az 1. felmérési felügyelőségnél 12 év, 3 hónap 12 napot dolgozott.

1894. augusztus 1-jétől a 2. felmérési felügyelőségre (Szatmár) került át mérnökként (800 Ft illetmény, 210 Ft lakpénz, 320 Ft munkaátalány), ennek állományában 2 év 5 hónapot szolgált, bár idehelyezését követően 9 hónappal, 1895. május 1-jétől már a Pénzügyminisztériumba vezényelték.

A mérnököt 1897 tavaszán visszamenőleg január 1-jétől ténylegesen áthelyezték a Pénzügyminisztériumba, ahol mérnökként, kataszteri főmérnökként és végül felmérési

¹¹ Traupmann József (1835–1902) felmérési felügyelőről l. ZÁVOCZKI ADRIENN: Óbuda belterületének határleírása. *Catastrum*, 1. (2004) 2:31–37.

¹² Berczeli (Berczely) István (1852–1915) kataszteri mérnök, majd felügyelő. MNL OL, S 92. No. 25/1. 284.

¹³ A Kutyahistóriák I–III. részét Gánóczy Sándor unokái, Mária és József írták át nagyapjuk nehezen olvasható kézírásából, és a leírást előzőekenyen rendelkezésemre bocsátották, amit ezúton is köszönök nekik. Gánóczy Egerről szóló feljegyzése a helytörténetírás érdekes adaléka is lehetne.

¹⁴ *Magyarország tiszti cím- és névtára*, 4–37. (1884–1918) köteteiben az 1. és a 2. felmérési felügyelőségen (Eger, Szatmár), a Pénzügyminisztériumban és a pozsonyi térképtárban van Gánóczyról adat. *Pénzügyi Közlöny*, 10. (1883) 12:238., 21. (1894) 24:467., 24. (1897) 13:274., 25. (1898) 14:702., 27. (1900) 20:755., 30. (1903) 1:9., 34. (1907) 9:217., 35. (1908) 28:1522. *Pesti Hírlap*, 16. (1894) 227:18., 29. (1907) 25:18., 87:21., 101:18., 258:16., *Budapesti Hírlap*, 23. (1903) 9:14., 27. (1907) 87:17., 101:11–12.

¹⁵ Esküjét 1886. április 25-én tette le. Az eskü egy eredeti példánya a Gánóczy család tulajdonában.

■ Pozsonypüspöki, Vasút utca 27.

felügyelőként dolgozott összesen 11 év, 9 hó, 17 napot.¹⁶ Mindvégig a IX. főosztály állandó katasztert irányító ügyosztályán tevékenykedett.¹⁷ Budapesten 1901 után Újpesten, a Deák utca 39-ben lett háztulajdonos, itt élt egészen addig, amíg Pozsonyba nem helyezték.¹⁸

Gánóczy Sándor kataszteri karrierjének negyedik és egyben utolsó állomására 1908. október 18-án került: felmérési felügyelőként a pozsonyi térképtárba helyezték át térképtárnoknak.¹⁹ Itt szolgált 1919-ig, amikor a cseh-szlovák kormány megbízottai átvették tőle a hivatalt, majd 1920–1925 között ismét, mert szaktudása nélkülözhetetlen volt az új hatalom számára is. A cseh-szlovák földadó-kataszter számára ő fordította le a felmérési utasításokat.²⁰

Gánóczyról a szakmai tapasztalatok alapján egyre jobb minősítést készítettek felettesei

1899–1917 között. Felfogása a kellőről jóra, majd gyorsra javult és változatlan maradt, ítélőtehetsége kellő, helyes majd éles, szorgalma szinte mindig a legjobb fáradhatatlan, előadásmódja érthető, majd értelmes, végül igen szabatos lett, szakképzettsége elég, kiterjedt, majd alapossá és terjedelmessé fejlődött. Magaviselete mindig példás volt, szakképzettsége felmérési és kezelési ügyekben, illetve 1910-től térképtárkezelésben, majd térképtárvezetésben volt.

Határon túl

A vesztes világháború – és később az azt lezáró, az ország területét jelentős mértékben csökkentő trianoni béke – a monarchia magyarországi intézményrendszerét, így az országos kataszteri felmérés szervezetét is

¹⁶ Először illetménye 900 Ft, lakpénze 350 Ft, munkaaátalánya 320 Ft volt, 1900. július 1-jétől ez felemelkedett 2000 K/700 K/1000 K összegre (1 Ft = 2 K), 1903. január 1-jétől III. fizetési fokozatú kataszteri főmérnök lett (2200 K illetmény, 800 K lakpénz, 400 K k.sz. pótlék, 1000 K munkaaátalány), 1907. január 1-jétől a II. fizetési fokozatba került (2200 K/800 K/700 K/1000 K), végül 1907. április 2-től a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába került felmérési felügyelőként (2800 K/1000 K/800 K/1200 K).

¹⁷ Pénzügyminisztériumi beosztásai: mérnök, 1896–1903 (1896–1900: 21. ügyosztály /Állandó kataszter/; 1901–1903: 21. üo. / Országos kataszteri felmérés és állami nyomda/); főmérnök, 1904–1907 (1904–1905: 21. üo.; 1906–1907: 18. üo. (Országos kataszteri felmérés és állami nyomda/); felmérési felügyelő, 1908–1909 (18. üo.). SZÉKELY VERA: *A központi államigazgatás tisztviselői a dualizmus korában 3. rész: Magyar Királyi Pénzügyminisztérium*. Bp., 1985. 93., 97–98.

¹⁸ *Budapesti cím- és lakásjegyzék*, 13. (1901–1902) 1749.; 14. (1902–1903) 1809.; 15. (1903–1904) 1828.; 16. (1904–1905) 1828.; 17. (1905–1906) 1852.; 18. (1906–1907) 1754.; 19. (1907–1908) 1894.; 20. (1908) 1984.; 21. (1909) 2070.

¹⁹ Először a VIII. fizetési osztály 3. fokozatában 2800 K illetmény, 1170 K lakpénz, 800 K k.sz. pótlék, 1200 K munkaaátalány járt neki, majd 1912. május 1-jétől a 2. fizetési fokozatba emelkedett (2800 K/1200 K/1200 K/1200 K).

²⁰ Bartalos Gyula hivatkozott prezentációja szerint.

■ Gánóczy Sándor utolsó fényképe 1938-ból unokái, Mária és József társaságában

megrázta. A kataszteri térképtárak a budapesti kivételével a határon túlra kerültek (Pozsony, Kassa, Temesvár). 1919 februárjában a pozsonyi közhivatalok sorában a térképtár munkatársai is csatlakoztak „A jog és igazság nevében!” című nyilatkozathoz, tiltakozva a cseh-szlovák kormány 1919. január 25-i körrendeletében foglalt azon önkényes értelmezés ellen, hogy ha egy köztisztviselő engedelmisségi fogadalmat tett, akkor az megszűnt magyar állami hivatalnok lenni és a cseh-szlovák köztársaság ideiglenes hivatalnokává vált; és éppen ez okból a már letett fogadalmukat semmisnek jelentették ki.²¹

Gánóczy Sándort 1919. március 6-án szólították fel a cseh-szlovák kormány képviselői, dr. Balent Eugen és Hajny Vladimír, hogy adja át a pozsonyi térképtár hivatali kulcsait. Az er-

ről szóló jegyzőkönyvben is rögzítették, hogy a térképtárvezető mindezt kényszer hatására tette.

Gánóczy április 1-jén levélben tájékoztatta a Pénzügyminisztériumot az átadásról. Megemlítette, hogy az idegen hatalom képviselőinek megjelenésekor „az átadás ellen tiltakozva kijelentette, hogy csak az erőszaknak enged. Nevezettek megkérdezték, vajon alkalmazzanak fegyveres erő felvonulásával tényleg kényszerít. Miután ... az erőszak eme tünetető alkalmazását nem kívánta, átadta a kulcsokat tiltakozása jegyzőkönyvbe foglalása mellett”. A cseh-szlovák hatalomra nem esküdött fel, de az átadás-átvétel zökkenőmentes lebonyolításában hajlandó volt az együttműködésre: „A jegyzőkönyv felvétele előtt alólírott térképtári vezető kijelentette, hogy arra való tekintettel, miszerint 37 év óta a magyar államnak teljesítve szolgálatot, semmi körülmények között egy idegen kormány szolgálatába nem szegődik, esküt avagy fogadalmat annak tenni nem hajlandó, de mert őrizetére 19 vármegyének felmérési anyaga van bízva, s mert ezek közül cseh-szlovák impérium alá 10 vármegye tartozik, hajlandó ezen 10 vármegye összes felmérési munkarészeit leltárszerűleg átadni, illetve az átadásnál mint magyar tisztviselő közreműködni, annál is inkább, mert kötelességének tartja, hogy a többi 9 vármegye (Baranya, Tolna, Zala, Veszprém, Győr, Moson, Somogy, Sopron, Vas) munkarészei fölött továbbra is őrködjék, azoknak becsomagolása, átszállítása annak idején az ő felügyelete és felelőssége mellett történjék.” Arról is tudósított, hogy március 18-án megjelent Janszky Ferenc főgeometer (főföldmérő), a térképtár új vezetője, aki a hivatalt az időtől fogva vezeti.²²

Gánóczy Sándor érdeme, hogy a magyarországi kataszteri anyag visszakerült Magyarországra, illetve ugyancsak munkáját dicséri, hogy a pozsonyi kataszteri térképtár (amelybe 1929-ben beolvadt a kassai is) igen jó állapotban maradt az utókorra. Még ma is azokban a

²¹ A dokumentum a Gánóczy család tulajdonában.

²² Az átadás-átvételi jegyzőkönyv és Gánóczy Sándor Pénzügyminisztériumhoz szóló levele a Gánóczy család tulajdonában.

■ A Gánóczy család sírja a pozsonypüspöki temetőben, amelyet a család újított fel 2013-ban. A szlovák és a magyar (szakmai) utókor a sírhelyet nagy becsben tartja, ahol méltó módon emlékezhetnek Gánóczy Sándorra és a kataszteri szolgálat teljesítményére

tékákban őrzik a kataszteri iratokat, amelyekbe annak idején Gánóczy és munkatársai helyezték el azokat.

Gánóczy Sándor szakértelmét nem nélkülözhetette az új hatalom sem, ezért hamarosan ismét állami alkalmazásba vették, és a térképtárban dolgozott, egészen 1925. évi nyugdíjazásáig. Az idős térképtárnok – aki addig az országház épületében lévő szolgálati lakásban lakott – nyugdíjba készülődve Pozsonypüspökiben kibérelte a Vasút utca 27.

számú házat, ahol élete végéig élt, és ahol unokái a nyári szünet egy részét töltötték.

A szívbeteg Gánóczy Sándor élete utolsó éveit a pozsonypüspöki házban töltötte családjával: felesége, gyermeke és unokái körében. 1938. augusztus 9-én hunyt el, és a falu temetőjében helyezték őt végső nyugalomra.

Kataszteri helyszínelések

Gánóczy Sándor kataszteri felmérési munkásságát a halálakor rá emlékező nekrológban Szilágyi Béla foglalta össze, eszerint az alábbi helyeken végzett mérési munkákat: Szentesen Külsőecser, Belsőecser és Király puszták (1882), Kisújszállás és Karcag (1883), Poroszló (1884),²³ Erdőtelek (1885), Eger város belsősege és Nagytállya (1886), Eger szőlőhegyei (Nagyeged, Síkhegy, Mészhegy, 1887), Szihalom (1888 augusztus végéig), Mezőkövesd belsősege (november végéig). Ezt követően önállóan dolgozott: Keresztespüspöki (Borsod m., 1889. szeptemberig; 2920 hold, ugyanannyi részlet), egy másik kartársával együtt: Kács község (1889. decemberig). Csépany község (1890; 1947 hold, 4000 részlet), 1891-ben Bóta (1678 hold), Királ(y)d (1032 hold) és még egy harmadik község (509 hold), 1892-ben Felsőnyárad (2218 hold)²⁴ és Jákfalva (1501 hold), később Reszege község (1893; 2886 hold), majd 1894-ben Angyalos (1567 hold), Tatárfalva (719 hold) és Pátyod (1403 hold) községek felmérését végezte egy beosztott mérnöksegéddel szeptember végére.²⁵ Ezeken túl ő készítette 1886-ban Maklár (Heves m.) kataszteri térképét.²⁶

²² Az átadás-átvételi jegyzőkönyv és Gánóczy Sándor Pénzügyminisztériumhoz szóló levele a Gánóczy család tulajdonában.

²³ MNL Heves Megyei Levéltár (= HML), XV-8.b. Heves megyei kataszteri térképek gyűjteménye (XV-8.b) 99.A.1. A Heves Megyei Levéltár térképeinek katalógusa. Szerk.: Bán Péter. Eger, 2001. (= Katalógus) 1469. tétel, 283. Gánóczy Sándor felmérési növendék, közreműködő.

²⁴ Gánóczy 1892. július 16-án „Felsőnyárad, mérnök”-ként beleírt a Baradla-barlang emlékkönyvébe. HAZSLINSZKY TAMÁS: A Baradla-barlang 19. századi nevezetes látogatói. Rudabánya, 2004.

²⁵ SZIGETI, 1939. 195. A felsoroltak közül ma közgyűjteményben található és Gánóczy Sándorhoz köthető: Szentcsanak község, birtokrészleti jegyzőkönyv (1882, MNL OL, S 79 Kataszteri gyűjtemény, Iratok /= S 79/ No. 309/1.), Keresztespüspöki kataszteri térképe (1889, MNL OL, S 78 Kataszteri gyűjtemény, Térképek /= S 78/ 79. téka 80–88.) Borsodbóta birtokrészleti jegyzőkönyve, felvételi előrajzai, magassági kézikönyve (1891, MNL OL, S 79. No. 267./1., 3–4.) és számlai jegyzőkönyve (1892, MNL OL, S 79. No. 412/1.), Kál birtokrészleti jegyzőkönyve (1886, MNL OL, S 79. No. 447/4.), Tepélypuszta birtokívek összesítése (1885, MNL OL, S 79. No. 493/50.).

²⁶ MNL HML, XV-8.b. 70. A 1. (185. doboz). Katalógus, 1399. tétel, 268. Tévesen Gánóczy Viktor segédmérnök szerepel a katalógusban. Szirtes Zsófia, a levéltár munkatársa kérésre pontosította az adatot, egyértelműen adattévesztésről van szó, a térképet Gánóczy Sándor készítette. A kollégánál szívességet ezúton is köszönöm.

■ Keresztespüspöki kataszteri térképe, 1889. „Felmérte és kiszámította: Gánóczy Sándor s. mérnök” (MNL OL, S 78. 79. téka Mezőkeresztes 84.)

Hitelszövetkezeti munka

Gánóczy Sándor megalakulásától (1898) 1911-ig igazgatósági tagja volt „Az országos felmérési tisztviselők szövetsége”, majd 1909-től „Az országos felmérési tisztviselők szövetsége, mint az osztrák–magyar monarchia első általános tisztviselő-egyletének takaré- és előlegezési társulata korlátolt fe-

lelősséggel” elnevezésű hitelszövetkezetnek. A szövetkezet a kataszteri hivatalok épületeiben működött (Werbőczy u. 7., 17., Fő u. 34.). A vállalkozás célja volt „készpénzbeli betétek elfogadása által saját tagjainak alkalmat szolgáltatni arra, hogy megtakarított pénzeiket gyümölcsözőleg elhelyezzék, valamint hogy a betétek és közös hitel alapján lehetővé váljon a kölcsönök nyújtása. A kölcsönök méltányos feltételek alatt a szövetkezeti tago-

■ Gánóczy Sándor tollrajza. Pozsony, Petőfi-lépcső (1936. április)

■ Családi fénykép, a Petőfi-lépcsőn ifjabb Gánóczy Sándor (1900–1977) áll

kat előlegekben részesítse, életbiztosítási üzletet közvetítsen és a mérnöki felszerelési tárgyak, műszerek és egyéb szükségletek beszerzését méltányos áron lehetővé tegye és egy segélyalapot létesítsen”. 1909-ben részben módosult a cél, „készpénzbeli részbetétek elfogadása által saját tagjainak alkalmat szolgáltatni arra, hogy megtakarított pénzeiket gyümölcsözőleg elhelyezzék, valamint hogy betétek és közös hitel alapján, lehetőleg méltányos feltételek alatt, a szövetkezeti tagokat előlegekben részesítse és egy segélyalapot létesítsen”.²⁷ A szövetkezet hirdetményeit a *Kataszteri Közlöny*ben, majd 1909-től a *Tisztviselők lapjában* is, 1922-től csak a *Budapesti Közlöny*ben tették közzé. A vesztes világháború és az ország területi veszteségei miatt a vállalkozás sem tudott a korábbi módon működni, ezért 1924-ben felszámolását kezdeményezték és 1925-ben meg is szűnt.²⁸

Szerkesztői munka, művészeti tevékenység

Gánóczy Sándor 1900 tavaszán lett főmunkatársa a *Kataszteri Közlöny*nek, majd 1903–1918 között felelős szerkesztője, kiadója, saját vagyonát a lapra fordító tulajdonosa volt, a szakirodalom is elsősorban e körben kifejtett tevékenységét méltatja, így ezek ismétlésétől eltekintünk.²⁹ Csak felidézzük Jankó Sándor selmecbányai tanár 1917-ben a Pénzügyminisztériumhoz intézett levelét, amelyben a *Kataszteri Közlöny* megjelentetéséhez anyagi támogatást kért. Levelében úgy jellemezte a szaklapot: „A »Kataszteri Közlöny« mint az országos felmérési tisztviselők lapja, egyúttal mint a magyar földmérés geodéziai tudományának, ha szerény, de ez idő szerint egyetlen képviselője, a múlt 1916. év végével fennállásának 25. évét töltötte be. ...

²⁷ A szövetkezet alapszabály-tervezetét l.: *Kataszteri Közlöny*, 7. (1898) 2: 45–66.

²⁸ *Budapesti cím- és lakásjegyzék*, 12. (1900–1901) 399., 13. (1901–1902) 387., 14. (1902–1903) 393., 15. (1903–1904) 408., 16. (1904–1905) 436., 17. (1905–1906) 452., 18. (1906–1907) 451., 19. (1907–1908) 460., 20. (1908) 489., 21. (1909) 489., 23. (1911) 543. *Központi Értesítő*, 23. (1898) 70: 1237., 34. (1909) 12:247., 36. (1911) 64:1987., 47. (1922) 37:782., 49. (1924) 27:1028., 50. (1925) 12:258.

²⁹ Vö. az 1. jegyzetben felsorolt munkákat.

■ Gánóczy Sándor tollrajza. Pozsony, Szent György templom (1937. szeptember)

Már fennmaradásának e negyedszázados tartama is kettőt bizonyít: elsősorban azt, hogy létezésére szükség volt és van; másodsorban, hogy hivatásának, a vele szemben jelentkező igényeknek képes volt megfelelni. Míg egyrészt ugyanis a lap a földadókataszter, a földmérés és ezekkel kapcsolatos intézmények köreiből vett közleményeivel, tanulmányaival a magyar felmérési tisztviselők állandó tanítója és nevelője igyekezett lenni, másrészt törekvése arra irányult, hogy általánosabb érdekű dolgot is vonjon be feladata körébe. Az 1908. évi VII. és XXXIX. törvénycikkek által újjászervezett ta-

gosítási és birtokrendezési eljárás mikénti végrehajtására nézve a szakközlemények egész sorozatát, az útmutatások egész seregét tárta fel hasábjain és ezáltal a magyar földmérői kart éppúgy, mint az eljárás vezetésével megbízott bíróságot hálára kötelezte.”

A Kataszteri Közlöny jelentőségét (f)elismerve, 2013 folyamán digitalizáltuk a folyóirat valamennyi számát, amelyet aztán az Arcanum Adatbázis Kft. tett elektronikus úton, kétrétegű kereshető PDF formátumban hozzáférhetővé. A közlöny kiegészítéseként Gánóczy Kataszteri Zsebnaptárát is kiadott (1906–1909), ennek utolsó kötetét közgyűjteményben nem leltük fel.

A Pénzügyminisztérium hivatali iratainak megsemmisülése miatt különösen is értékesek azok a jogszabály-gyűjtemények, amelyeket Gánóczy Sándor Török Ferenc kataszteri segédmérnökkel együtt összeállított.³⁰ A kataszteri felmérés hétköznapijainak adomáit kis kötetben foglalta össze, amelyet saját kiadásban jelentetett meg, továbbá kézikönyvet szerkesztett a mérnöki vizsgáláshoz szükséges felmérési tananyag elsajátításához, majd a műszaki rajzolás eszközeiről is önálló művet írt.³¹

Gánóczy Sándor az említett emlékirataiban is érzékeny irodalmi stílusról tett tanúbizonyosságot. Pozsonyban tagja volt a Toldi Irodalmi Körnek, a *Híradó* és az *Új Auróra* című lapokban írt. A kataszteri szervezetnél töltött aktív éveiben amikor csak tehette, szenvedélyesen fényképezett, maga hívta elő a képeket. Nyugdíjasként finom és aprólékos tollrajzokat készített természet után, fénykép alapján vagy saját fantáziája szerint.³²

³⁰ Az országos kataszteri felmérés ügykörére vonatkozó rendeletek gyűjteménye 1870. évtől 1897. év végéig. Bp., 1898. A szakirodalom 1902-re és 1903-ra vonatkozó hasonló összeállítását is hozzákapcsol, de autopsziával ilyen munkákat nem sikerült leírni.

³¹ [GÁNÓCZY SÁNDOR:] SECANS: Adomák. Alakok, apróbb történetek, tréfák, furcsaságok a kataszteri felmérés köréből. Bp., 1902. GÁNÓCZY SÁNDOR: A műszaki rajzolás eszközei. Útmutató mindenféle műszaki rajz szakszerű elkészítéséhez, a műszaki rajzolásnál használt anyagok, kellékek és eszközök leírása, használata, előnye és hátránya. Bp., 1907.

³² A fényképek és a rajzok a Gánóczy család tulajdonában.